

Drie hoofdstukken uit:

Kritische lezingen over de Zen traditie

Hisamatsu 's toespraken over Linji

Inleiding

Hierna volgen drie toespraken van Hisamatsu over Linji. Geen gewone toespraken maar "teiko's", die hij hield tijdens retraites van de door Hisamatsu opgerichte FAS society .

Een teiko is voor Hisamatsu: "de Ware mens zonder rang of stand, het bodemloze, grenzeloze, oneindige, vormloze, originele zelf, dat spreekt over zichzelf".

In de uitgave: "*Critical Sermons of the Zen tradition, Hisamatsu 's Talks on Linji*" – 2002 - ISBN 0-8248-2383-4, zijn 22 teiko's van Hisamatsu, elk naar aanleiding van een uitspraak van Linji, verzameld

Ik heb drie teiko's vertaald om zo te proberen zover mogelijk door te dringen tot de woorden van Hisamatsu.

De eerste twee teiko's gaan over een uitspraak van Linji over de Ware mens:

'Hier, in deze naakte klomp rood vlees, is een Ware mens zonder rang of stand. Elk moment gaat hij de poorten van jouw gelaat in en uit. Als er iemand onder jullie is, die dit nog niet wist: kijk dan, kijk dan! Op dat ogenblik kwam er een monnik naar voren en vroeg: 'Hoe ziet hij eruit, die Ware mens zonder rang of stand?'

De Meester verliet zijn zetel , greep de monnik vast en sprak: 'Spreek, Spreek!' De monnik wilde juist iets gaan zeggen toen de meester hem losliet, opzij schoof en zei: 'Deze Ware mens zonder rang of stand, wat een brok mest'".

De derde lezing gaat over een uitspraak van Linji over onderweg en thuis:

"De ene mens is eindeloos onderweg, toch heeft hij zijn thuis nooit verlaten. Een ander heeft zijn thuis verlaten en is toch niet onderweg. Wie verdient de verering van de mensen en de heiligen"

De vertaling is "work in progress". Reacties zijn dan ook van harte welkom. De verwerking van deze teksten komt bij mij tot uitdrukking in mijn Koan verslagen en wat ik daarover tijdens zendagen vertel.

Meer informatie over, en teksten van, Linji en Hisamatsu zijn te vinden in "*Kloppen waar geen poort is*", samengesteld door Ton Lathouwers: van harte aanbevolen.

Tom Jumelet – 21 januari 2013.

De ware mens zonder rang of stand¹

De meester kwam de hal binnen, ging op zijn zetel zitten en sprak: 'Hier, in deze naakte klomp rood vlees, is een Ware mens zonder rang of stand. Elk moment gaat hij de poorten van jouw gelaat in en uit. Als er iemand onder jullie is, die dit nog niet wist: kijk dan, kijk dan!

Op dat ogenblik kwam er een monnik naar voren en vroeg: 'Hoe ziet hij eruit, die Ware mens zonder rang of stand?

De Meester verliet zijn zetel, greep de monnik vast en sprak: 'Spreek, Spreek!'

De monnik wilde juist iets gaan zeggen toen de meester hem losliet, opzij schoof en zei: 'Deze Ware mens zonder rang of stand, wat een brok mest'.

Daarop verliet hij de hal.

Linji ging zitten op zijn zetel in de hal. Met andere woorden, hij besteeg het Sumeru platform om een Dharma toespraak te geven. In veel boeddhistische tempels staat een beeld van de Boeddha op het Sumeru platform, maar in Zen tempels staat er niets op. In plaats daarvan bestijgt een levende Boeddha het platform om een levende Dharma toespraak te houden. We zien dit tegenwoordig nauwelijks meer. Bij bepaalde bijzondere ceremonies geeft een meester nog wel eens een toespraak vanaf het platform maar anders is ze leeg. Vroeger gebeurde dat veel vaker, getuige veel Zen verhalen. Dit laat zien hoe levend het Sumeru platform was om het ontwaken van de mensen te bevorderen. Als een levende Zen meester betrad Linji het platform en zei: *Hier, in deze naakte klomp rood vlees, is een Ware mens zonder rang of stand. Elk moment gaat hij de poorten van jouw gelaat in en uit. Als er iemand onder jullie is, die dit nog niet wist: kijk dan, kijk dan!*

Er zijn verschillende meningen wat *deze naakte klomp rood vlees* betekent – de mond, het hart, het hoofd of de ogen – maar deze interpretaties zijn niet nodig. Uiteindelijk verwijst *deze naakte klomp rood vlees* naar het geheel van onze geest-lichaam. Linji bedoelt dat de Ware mens zonder rang of stand precies hier is, in het geheel van onze geest-lichaam, er is geen Ware mens die vaag “ergens anders” bestaat. Nee, die unieke Ware mens zonder rang of stand is duidelijk te vinden in ieder van ons.

Wat betekent het om “zonder rang of stand” te zijn? Vele voorbeelden van “rang of stand” schieten je te binnen. Senior of junior, student of leraar, koopman of ambtenaar, ouder of kind. Ieders lichaam en geest brengt “rang of stand” met zich mee: ogen, oren, hoofd, voeten en handen hebben; zitten op of naast je mat; op het Sumeru platform of ervoor zijn; een boeddha, een patriarch, een levend wezen of een gewoon mens zijn. Zelfs waarheid en leugen, goed en slecht, zijn allemaal “rang of stand”. We kunnen wel spreken over “zonder rang of stand” zijn, maar uiteindelijk houden we ons vast aan een plaats genaamd “zonder rang of stand”. Ofschoon het

¹ Hisamatsu: critical sermons of the Zen tradition, hoofdstuk 6;

lijkt dat we ons niet vasthouden, doen we dat toch wanneer ons niet-vasthouden plaats vindt op een bepaalde tijd, in een bepaalde ruimte. Wanneer we er zo verblijven, wordt zelfs het ultieme stadium van de boeddha-dharma – het niets, nirvana, satori, dharma-kaya – een “rang of stand”. Met andere woorden, alles in een vastgelegde, een gehechte situatie vormt een “rang of stand”, zelfs het voorbijgaan van vele eeuwen of de verre uiteinden van het heelal. Inderdaad, in ons gewone leven is het voor ons allemaal erg uitzonderlijk om werkelijk zonder “rang of stand” te zijn.

Maar, zegt Linji, er is een “Ware mens zonder rang of stand”, die zich nergens vastlegt. Hij zegt dat er een unieke “Ware mens” is, die het waarachtige menselijke wezen is. Natuurlijk, als het objectief gemaakt wordt, zou het een rang of stand hebben. Of het nu transcendent of immanent is, aanwezig is op dit moment, of in het middelpunt is, het zou een rang of stand hebben. Er is echter een Ware mens, die boven noch beneden, links noch rechts noch in het midden is. Ze is verleden noch heden noch toekomst. Het is de Ene, ongeëvenaarde mens. Omdat het op deze manier bestaat is het niet begrensd. Het is Alles en de Ene, Eén en Alles. Ofschoon het een Ene is, beperkt het zich niet hiertoe. Het is een Ene dat niet een “ene” genoemd kan worden. Linji vertelt ons dat zo’n mens de Ware mens is .

Wanneer Linji hierover spreekt als de “Ware” mens, dan zijn er geen rangen zoals waar of vals. Het is de Waarheid zonder rang of stand. Als het een waarheid zou zijn die tegenover onwaarheid zou staan, zou ze niet zonder rang of stand zijn. Dat wat voorbij alle rangen en standen is, is de waarheid, de Mens over wie Linji spreekt. Dit lichaam/geest van ons is niet de Ware Mens zonder rang of stand. Ik heb gesproken over de Ware Mens zonder rang of stand maar als die mens anders is dan ons eigen zelf, verschillen we van de persoon naar wie ik verwijs. Omdat ons gewone zelf niet vrij is van rang of stand, is het niet het Zelf zonder rang of stand. Waar Linji over spreekt is het Zelf voorbij alle vormen – de ware mens.

Linji, die zijn toespraak houdt vanaf het Sumeru platform, is niemand anders dan de Ene Ware Mens. Alleen de Ware Mens kan het Sumeru platform betreden, sterker, die persoon is het ware Sumeru platform. In het Boeddhisme staat het Sumeru platform, net als de berg Sumeru zelf, voor de Boeddhistische kosmos. In Zen, daarentegen, zijn de Berg Sumeru en het Sumeru platform een levende berg en een levend platform. Het levende Sumeru platform moet de Ware Mens zonder rang of stand zijn. Linji is het Sumeru platform en het Sumeru platform is Linji. Het zijn geen te onderscheiden entiteiten. Dit is de ware Linji en het ware Sumeru platform.

In de Linji Kroniek zegt Linji dat de Dharma hart-geest zonder vorm is en de tien richtingen² doordringt. Deze dharma is niet een soort wet, ideaal of een idee; elke Dharma hart-geest die anders is dan de Ware Mens is niet de uiteindelijke Dharma

² hoofdrichtingen : N,O,Z,W, tussen richtingen. NO, ZO, ZW, ZO en boven en beneden

hart-geest. In woorden uitgedrukt lijkt het anders maar Linji 's Dharma hart-geest is in essentie niets anders dan het Sumeru platform. Wanneer hij zegt dat de Dharma hart-geest de tien richtingen doordringt, betekent dit geen ruimtelijke expansie of het oneindig ver reiken van een tijdelijke, grenzeloze eeuwigheid. We realiseren de tien richtingen alleen maar wanneer we voorbij de richtingen gaan.

Wanneer Linji spreekt over dit Zelf zonder rang of stand betekent "zonder rang of stand" dat het "zonder vorm" is. Hij spreekt over het Vormloze Zelf. Het is niet zomaar zonder vorm, want het is het Zelf. En het is niet het gewone zelf, maar het Zelf zonder welke vorm dan ook. Hij noemt dit Vormloze Zelf de Ene Ware Mens zonder rang of stand. Nogmaals, zij zijn één, niet twee; anders zouden we niet in staat zijn te zeggen "zonder rang of stand".

Het Vormloze Zelf is de Linji die op de hoge zetel op het Sumeru platform in de Dharma hal zit. Linji spreekt zijn discipelen aan als "*Jullie die naar deze Dharma toespraak luisteren*". Niet alleen de persoon die deze toespraak geeft, maar elk ander personen en ding zijn dit Zelf, de Ware mens waarvan Linji zegt "*Elk moment gaat hij de poorten van jouw gelaat in en uit*". De Ene Ware Mens zonder rang of stand -Linji- gaat de poorten van jouw gelaat in en uit. Hij ademt krachtig op jouw naakte klomp rood vlees. Linji schreeuwt het uit: "Als er iemand onder jullie is, die dit nog niet wist: kijk dan, kijk dan!" We moeten dit **precies hier** zien. Niets is verborgen. Er is hier helemaal geen zien of niet-zien. Door zich in alle grandeur te openbaren laat de Ware Mens zich zien in alles en ieder van ons. Linji vertelt ons dit helder te realiseren door te ontwaken tot de Ware Mens zonder rang of stand. Zo geeft Linji de ultieme Dharma toespraak.

We hoeven niet terug te gaan naar de Linji van 1000 jaar geleden. Wat precies hier en nu op ieders kussen zit, is de Ene Ware Mens zonder rang of stand. Al het andere is niet de Ware Mens. Gebruikelijk verwarren we dat, wat niet de Ware Mens is, met de Ware Mens. Een oud Zen gezegde verwijst naar hoe we ons zelf verliezen en op zoek gaan naar dingen. Juist door dat te doen, denken we dat, wat niet ons Ware Zelf is, ons Ware zelf is. Het Ware Zelf, hier op elk kussen, is niets anders dan de Ene Ware mens zonder rang of stand die op de berg Sumeru zit. Linji vertelt ons het in zijn geheel te zien. Natuurlijk, we kunnen het niet met onze ogen zien, met onze handen aanraken, of met onze oren horen. We kunnen er niet over denken, het voelen, of er onderscheid over maken in onze geest. Zo is de Ware Mens zonder rang of stand. Het snijdt door alle uitdrukkingen en vernietigt alle verstandsactiviteiten zoals nadenken en redeneren. Het gaat voorbij de vier verklaringen en de honderd ontkenningen. Het zijn geen woorden: zijn ware wijze van zijn heeft rang noch stand, dus snijdt het door al het gepraat en roeit het alle activiteiten van het verstand uit. Het is het waarachtige, onbelemmerde, eeuwige Zelf.

Omdat het zonder rang of stand is, raakt het nooit vervlochten in, en gehecht aan, wat dan ook. Het is vrij, bevrijd, of, in meer dynamische bewoordingen: een vrij en

ongehinderd functioneren. Als we spreken over een mens die werkelijk gered is, een zelf dat zich religieus gerealiseerd heeft, kan dit uiteindelijk alleen een religieus persoon zijn dat zo functioneert. Alles wat gescheiden van een gewoon mens wordt gerangschikt, als een Boeddha, of op een specifieke plaats of tijd, kan geen Ware mens zonder rang of stand zijn.

De Ware Mens zonder rang of stand is de enige mens die de ware Boeddha kan zijn. Omdat de ware Boeddha voorbij alle plaatjes en idolen is, kan niets met een vorm de ware Boeddha zijn. We verbeelden ons vaak dat de Boeddha een hoge, verheven positie heeft, als iets wat onbenaderbaar en afgesneden van ons is, in een compleet ander rijk. De “Ene Ware Mens zonder rang of stand” is een concrete uitdrukking van hetzelfde als “Boeddha” en daarom voelt het dichterbij ons. Het is ons Ware Zelf, het Vormloze Zelf dat zich hier en nu manifesteert, en waarvan Zazen de ultieme uitdrukking is.

Omdat we vandaag onze 7-daagse retraite starten, wil ik jullie graag eraan herinneren wat onze primaire doel is: deze Ene Ware mens zonder rang of stand realiseren, door precies hier, op ons kussen, te ontwaken tot ons Vormloze Zelf. Mensen zeggen dat het moeilijk is omdat het Zelf zo ver weg is van ons, maar in werkelijkheid is er helemaal geen afstand. Gewoon, zoals je bent, is er geen spoor van afscheiding. Mensen spreken over het één worden met de Boeddha, maar is er is geen Boeddha buiten het Zelf, en geen Zelf buiten de Boeddha. Noch is er sprake van proberen wel of niet in contact te komen met Boeddha - er is geen sprake van afstand. Dus, “de Zelf-Boeddha is de Ware Boeddha”, “het is onmiddellijk Geest en Boeddha”, “Wat is geest is Boeddha”, “Het is noch geest noch Boeddha – al deze uitdrukkingen zijn een uiting van de dynamische aanwezigheid van de Ware Mens zonder Rang of Stand.

Dan zegt Linji: *Als er iemand onder jullie is, die dit nog niet wist: kijk dan, kijk dan!* In de huidige Koan training wordt veel nadruk gelegd op dit *kijk dan, kijk dan!* Als dit *kijk dan, kijk dan!* niet de dynamische aanwezigheid is van de Ene Ware Mens zonder rang of stand, is het niets anders dan een uiting van vormen, of eindigt het in een vastgelegde handeling. Het gevaar bestaat dat de huidige manier van oefenen met de Koan de Ware Mens in ons niet laat ontwaken tot de Ware mens. Het is mogelijk om de dynamische aanwezigheid van de Ware Mens duidelijk te realiseren door dat “aanwezig zijn”, maar als we niet tot dat punt komen zal de Koan ons niet echt helpen, ook al passeren we de Koan.

Volgens de Kroniek kwam er een monnik naar voren die vroeg: *Hoe ziet hij eruit, die Ware mens zonder rang of stand?* Zo'n vraag laat zien hoe we gevangen kunnen zijn in rangen en standen. Ook al laat Linji 's toespraak geen ruimte voor vragen, toch komt de monnik naar voren met een vraag. Door te spreken over de Ene Ware Mens zonder rang of stand, presenteert de Ware mens zichzelf. De vraag van de Monnik is dus totaal naast de kwestie. Wat een tijdverspilling.

Linji zegt dat er een Ware Mens is die *elk moment de poorten van jouw gelaat in en uit gaat*. De Ware Mens is onmiddellijk aanwezig. De vraag *hoe ziet hij eruit, die Ware mens zonder rang of stand?*” krijgt pas betekenis als Linji hem zelf stelt.

Hoe zit dat met “deze Ware mens zonder rang of stand”?

Spreek, Spreek!³

Er is een Ware mens zonder rang of stand. Elk moment gaat hij de poorten van jouw gelaat in en uit. Als er iemand onder jullie is, die dit nog niet wist: kijk dan, kijk dan!

Toen Linji dit zei tijdens zijn toespraak vanaf de hoge zetel in de Dharma hal kwam er een monnik naar voren die vroeg: *‘Hoe ziet hij eruit, die Ware mens zonder rang of stand?’*

Als de monnik de ware mens al had ervaren toen hij de vraag stelde zou hij niet zomaar een vraagsteller zijn. Als de ware mens naar voren komt en een vraag stelt zou Linji op gelijke niveau moeten antwoorden. Maar hoewel Linji had gezegd dat de Ware mens *elk moment de poorten van het gelaat van jullie allemaal in en uit gaat*, zocht de monnik buiten zichzelf, toen hij de vraag stelde. Het heeft geen zin de Ware mens buiten jezelf te zoeken.

De monnik wil dat Linji uitleg geeft over de Ware mens. Maar een mondo bij de oude Zenmeesters werkt zo niet. Het is een directe demonstratie van de Ware mens. Als we ons alleen maar richten tot iemand om een vraag te stellen over de Ware mens zullen we nooit in staat zijn het te laten zien. In de Kroniek van Linji lezen we dat Yajnadatta dacht dat hij zijn hoofd ergens verloren had, dus liep hij rond om die te zoeken. Maar datgene wat aan het rondrennen was om te zoeken, was natuurlijk het hoofd zelf! Hoe lang we ook zoeken, we zullen het nooit vinden, want er is geen ‘hoofd’ buiten onszelf.- het is precies hier, dichtbij, in de zoeker zelf. Ofschoon we eigenlijk weten dat we de Boeddha niet ergens anders moeten zoeken, hebben we allemaal de neiging om het voorbeeld van Yajnadatta te volgen.

Linji zegt dat de Ware mens precies hier is, maar toch richt de monnik zich tot Linji om te proberen hem erover te laten praten. Zo’n aanpak is niet de Zen die los staat van alle geschriften, maar eerder de Zen binnen in die geschriften, een soort formele instructie. Nogmaals, het doel van Linji ’s handeling, spreken vanaf de hoge zetel, is dat wij zonder tussenkomst de Ware mens laten zien.

Vele jaren geleden, toen ik Koan studie deed onder leiding van een leraar, startte een nieuwe monnik in het klooster met de Mu koan. Hij dacht dat het antwoord wellicht ergens opgeschreven was, dus hij begon ijverig Zen en andere boeddhistische boeken te lezen. Hij kon nergens een antwoord vinden, dus begon hij iedereen te bevragen. Maar ook dat hielp niet. Op een gegeven moment dacht hij een antwoord gevonden te hebben dat hij aan zijn meester liet horen maar deze zei dat het daar niet om ging. Toen vroeg hij aan mij: waar is het in godsnaam opgeschreven, waar kan ik het vinden. Misschien zijn we allemaal wel zo in het begin. Maar al zoeken we overal op de wereld en lezen we alles wat er over boeddhisme geschreven is, nooit zullen we zo de Ware mens vinden. De Ware mens

³ Hisamatsu: Critical sermons of the Zen tradition, Hoofdstuk 7

zonder rang of stand is precies hier aanwezig. Linji zegt dat hij *elk moment de poorten van het gelaat van jullie allemaal in en uit gaat*. Precies hier, vitaal en bruusk, is er niets anders dan je Ware Zelf, die nooit gevonden kan worden buiten jezelf. In onze FAS gemeenschap noemen we dit het Vormloze Zelf, het Zelf zonder welke vorm dan ook.

Ook al richt hij zich tot Linji, zodra de monnik buiten hemzelf zoekt en vragen stelt over de Ware mens zonder rang of stand, kiest hij de verkeerde richting. Daarom stapt Linji van zijn zetel naar hem toe, pakt hem vast en zegt, Spreek, Spreek! Zo handelt de Ware mens. Linji probeert zo de vragen stellende monnik te laten antwoorden. Linji geeft geen antwoord - hij forceert de monnik om zelf te antwoorden. De vastgrijpende Linji en de vastgegrepen monnik zijn één, niet twee. Linji 's handelen is niets anders dan de monnik 's ware mens zonder rang of stand.

De monnik wilde juist iets gaan zeggen, betekent dat de monnik probeerde te antwoorden maar daar niet toe in staat was. Hij was zo verward dat hij niets kon doen. Toen hem gevraagd werd te spreken had hij geen idee wat te zeggen. Dit is belangrijk. Als alles wat hem tot dan toe beheerste weggerukt was door Linji's handelen zou hij één brok Grote Twijfel geworden zijn, zou hij geen-geest geworden zijn en daardoor zichzelf vergeten. Dat is totaal verschillend van met stomheid geslagen zijn. Als de monnik slechts een haarbreedte verwijderd zou zijn van de Ware mens 'rangloosheid' zou hij waarschijnlijk tot groot ontwaken zijn gekomen toen Linji hem vastgreep en toeschreeuwde: Spreek, Spreek. Maar, integendeel, de monnik was totaal verrast.

Linji schoof de monnik opzij en zei: 'Deze Ware mens zonder rang of stand, wat een brok mest'. Dat doet me herinneren aan een beroemde Koan waarin een monnik vraagt "Wat is de Boeddha" en waarop Yunmen antwoordt: "een brok mest".

Nu kan men zich afvragen of de monnik Linji bevraagd zou hebben als hij één was geworden met de Ware mens maar dat is hier niet het geval. Linji bekritiseert de monnik 's "Ware mens zonder rang of stand", of eigenlijk de monnik zelf, omdat hij niets anders is dan een brok mest. Sterker, wanneer de monnik buiten hemzelf kijkt en de Ware Mens beschouwd als iets dat vereerd moet worden, raakt hij totaal verstrikt in die benadering. Nooit verstrikt raken is 'zonder rang of stand zijn'. De monnik raakt gevangen doordat hij de Ware mens zoekt buiten hemzelf. Daarom zegt Linji: "*Jouw Ware mens zonder rang of stand, wat een brok mest*", en keert hij onmiddellijk terug naar zijn kamer.

Hier opnieuw, openbaart de 'Ware Mens zonder rang of stand' zich aan de monnik met grote vitaliteit. Maar de monnik pakt het nog altijd niet op. Als Linji tegen hem schreeuwt en onmiddellijk terug keert naar zijn kamer was, moedigde hij anderen aan de zee van leven en dood te overstekken. Deze levende aanpak werd keer op keer op de monnik los gelaten, maar hij was niet in staat Linji 's Ware Mens te herkennen.

Wanneer we een vraag stellen, zoals de monnik, verwijderen we ons van de dynamische aanwezigheid van de werkelijkheid zoals die is. Met de woorden van de zesde patriarch: "Zen is de realisatie van het voortreffelijke voertuig". Deze woorden verwijzen naar de weg van de Zen meester, uitgebeeld door Linji. Hij laat de essentie zien, de kern, de bron van de Boeddhistische Canon; hij komt van en gaat terug naar de "Moeder van alle Boeddha's", "de oerbron van alles".

De ware mens zonder rang of stand gaat in en uit de poorten van ieders gelaat. Het functioneert vrij en onafhankelijk.

In de woorden van het Zuivere land boeddhisme: *het gaat naar, en komt uit, het Nirvana, in volkomen vrijheid, soms eruit en soms erin, het is niet gehecht, aan geen van beiden, omdat het noch komt, noch gaat.*

In de woorden van de "Vijf Fases"⁴: *het functioneert vrij in de Fase van het absolute (het pure, het onbegrensde) en functioneert vrij in de Fase van het relatieve (het meebuigende), maar het raakt in geen van beide verstrikt.* Iets dat verstrikt raakt kan nooit de ware mens zijn.

Een vergelijkbare uitdrukking vind je in de diamant sutra: *Men moet de geest die nergens vertoefd wakker maken.*

De vimalakirti-nirdesa-sutra spreekt over het scheppen vanuit de plaats van het niet-verblijven. Men scheidt zonder te verblijven in de schepping, en dit niet-verblijven is gebaseerd op *zonder rang of stand*. Het wijst niet simpelweg op gaan zonder ergens te verblijven. Het is de plek waar je bent zonder er te zijn, wat niets anders is dan Nirvana.

Zen spreekt over "scheppen zonder ook maar aan iets daarvan te hechten".

Dit en alle andere uitdrukkingen wijzen naar de Ware mens zonder rang of stand.

Linji is niet gescheiden van ons. De Linji die de ware mens is, is nog geen millimeter van ons vandaan. In het rijk van de Ware mens is de Linji van 1000 jaar geleden niet verschillend van ons. Alleen wanneer er geen tijd of ruimte afstand is kunnen we spreken van de Ware mens zonder rang of stand. Er is een koan over Daito Kokushi (d. 1337) die de reïncarnatie zou zijn van Yunmen. Yunmen leefde in dezelfde tijd als Linji, 300 jaar voordat Daito geboren werd. Waar was Yunmen dan al die jaren? Een intrigerende vraag. Als we werkelijk doordringen tot de ware mens zonder rang of stand maakt het geen verschil of de betreffende periode nu 300, 1000 of 2500 jaar is, en de vraag waar Yunmen was, is geen enkel probleem meer. Daarom wil ik dat jullie tot de ene Ware mens zonder rang of stand ontwaken, of realiseren. Ik wil dat jullie die ware mens in jezelf laten ontwaken, tot jezelf, want dat is de alfa en de omega van het zazen wat we hier doen. Ik geef geen les over Linji of zijn geschriften. Ik geef les over ons Ware Zelf. Er is geen enkele behoefte om afhankelijk te zijn van Linji of hem als een autoriteit te beschouwen. De autoriteit is hier in ons, vandaar Linji's uitdrukkingen: "nergens op steunend", "volledig vrij en onafhankelijk". Zodra we

⁴ Vijf fases (gradaties, rangen) van transformatie (the Five Ranks), een tekst van Dongshan (Tozan) die de relatie weergeeft tussen het religieus ontwaken en haar functioneren om de wereld te ontwaken

gehecht raken aan Linji zijn we ongehoorzaam aan hem. Wees een volger van de weg die niet afhankelijk is van de patriarchen, die volledig bevrijd en onthecht is - dat is de ware wijze van zijn.

De tijd gaat snel. Vandaag zijn we halverwege onze sesshin. Onze enige gerichtheid is op niets anders dan het realiseren van de Ware Mens in onszelf. In Linji 's Zen en in Zen in zijn algemeenheid probeer je niet door het bestuderen van geschriften te ontwaken. Alle geschriften zijn gevat in de Ware mens. Geschriften naast de Ware mens zijn geen ware geschriften, het zijn bezoedelde geschriften. Zen spreekt over de "vormloze, één-geest geschriften", waarin de tienduizenden geschriften terugkeren naar het ene geschrift, de bron van alle geschriften. Dit vormloze geschrift, dat alle geschriften bij elkaar brengt, is het éne geest-geschrift van Zen. We hoeven dit niet elke keer te poetsen;

Oorspronkelijk, geen enkel ding
dus waar moet het stof aanhangen?

Hier zou ik vandaag willen stoppen.

Onderweg en thuis⁵

Vanaf zijn hoge zetel in de hal zei Linji:

“De ene mens is eindeloos onderweg, toch heeft hij zijn thuis nooit verlaten. Een ander heeft zijn thuis verlaten en is toch niet onderweg. Wie verdient de verering van de mensen en de heiligen”

Vervolgens stapte hij omlaag

Vandaag wil ik spreken over deze toespraak van Linji, die hij vanaf zijn hoge zetel in de hal hield. Hij zegt dat er een persoon is die eindeloos onderweg is en toch nooit zijn thuis verlaten heeft. Vele eeuwen is deze persoon onderweg, rondtrekkend of op een pelgrimage. Ofschoon onderweg, heeft de persoon zagezegd nooit zijn thuis verlaten. Wat wil Linji hiermee zeggen?

De persoon is *onderweg, toch heeft hij zijn thuis nooit verlaten*. Normaal gesproken, als een persoon onderweg is, heeft hij of zij ook haar thuis verlaten, en als die persoon thuis is lijkt het onmogelijk dat die persoon onderweg is. Toch zegt Linji dat die persoon al heel lang onderweg is en zijn thuis niet heeft verlaten.

Als we Linji 's uitspraak alleen maar letterlijk beschouwen kunnen we deze op diverse manieren verklaren. Als we thuis “daarginds” situeren en denken dat de persoon er naar onderweg is, zo ongeveer halverwege zijn terugtocht naar huis, betekent “onderweg” “op de terugweg zijn” of “op weg naar huis”. In deze situatie is iemands thuis constant in zijn geest, als iets dat dichterbij komt. Dit is één geval van *onderweg, toch heeft hij zijn thuis nooit verlaten*. Een ideaal creëren, en dan voor vele lange jaren dat ene pad in die richting volgen, is *onderweg, toch heeft hij zijn thuis nooit verlaten*. Van begin tot eind is je thuis in je geest. Linji 's uitspraak zou dus kunnen betekenen dat iemand eerst thuis was, weg gegaan is en nu weer op de terugtocht is. Hier bestaat thuis duidelijk als “mijn thuis”, waarin iemand woont, en wat zijn bron is, de plaats van waaruit hij komt. Men verlaat dat thuis en keert er weer naar terug.

We kunnen Linji 's uitspraak ook interpreteren alsof iemand nog niet helder weet waar zijn thuis is, hij zoekt zijn thuis. Na overal rondgevraagd te hebben, gaat hij, of keert hij terug, naar zijn thuis, en voor de eerste keer ervaart hij zelf het bestaan van thuis. Onvermijdelijk is dat zo'n thuis duidelijk onderzocht wordt, het moet werkelijk gaan bestaan.

In bepaalde gevallen echter komt dit thuis niet echt tot leven, hoeveel tijd er ook voorbij gaat. Hoe verder men gaat, hoe verder weg het thuis lijkt. Of men achtervolgt dit thuis zonder ooit na te gaan of het werkelijk bestaat, waardoor het thuis nooit echt gaat bestaan. Vanuit een bepaalde invalshoek is dit ook een geval van onderweg zijn

⁵ Hoofdstuk 21 uit: *Critical Sermons of the Zen traditions - Hisamatsu 's talks on Linji*

en nooit zijn thuis, welke constant in zijn geest aanwezig is, verlaten hebben. Men heeft zijn thuis niet verlaten, maar hoeveel tijd er ook verstrekt, men krijgt nooit grip op wat dat thuis nu eigenlijk is, en men blijft alleen maar verder in die ene richting voortgaan. In dit scenario is er een verbinding tussen het thuis dat nooit echt geverifieerd is, dat niet meer dan een idee is, en onderweg zijn. Deze toestand komt vaak voor en is iets dat we constant ervaren in onze dagelijkse leven.

We kunnen ons ook een scenario bedenken, waarin de persoon die onderweg is, duidelijke bewijzen heeft dat het thuis bestaat, en hij gaat richting dat bevestigde thuis. Maar, dit "thuis" kent de persoon als een leerstuk, gebaseerd op bewijs. Door studie en onderricht is deze persoon onderweg. De persoon trekt niet doelloos rond want hij of zij is duidelijk onderweg om daar te komen. Omdat dat thuis met zekerheid bevestigd is door studie en onderricht keert de persoon terug thuis en bevestigd zo het bestaan van thuis.

Dit "onderweg" komt bijvoorbeeld voor in Jodo-shinshu (Zuivere land richting) als het "gaan aspect". Men is onderweg naar de werkelijke realisatie, naar een feitelijke bevestiging. In de diepste betekenis is dit thuis: Nirvana, het elimineren van lijden (J: *metsudo*). Uitgedrukt in de drie lichamen van Boeddha is dit het Dharma lichaam (skt: *dharma-kaya*). Het is wat waar is. We mogen daar naar toe "gaan". Maar er naar toe gaan is feitelijk terugkeren, zoals in de Jodo-Shinshu uitdrukking: "Keer terug naar de hoofdstad van de Dharma natuur".

Het Kegon Boeddhisme gebruikt in plaats van "gaan" de uitdrukking "terugkeren naar de bron". Iemand keert, als het ware, terug naar de bron van bevestiging. Zelfs in dit geval, ook al is men onderweg en dus thuis nog niet bereikt, is men niet gescheiden van bereiken. Men is al oefenend, op een pelgrimstocht, en wil komen tot werkelijke satori. Hier is bevestiging satori realiseren. In Zen woorden: ontwaken tot je ware zelf, wat je thuis is. Je keert terug naar dit thuis door het bestuderen van, en onderricht krijgen in, de leer. Dit verschilt van doelloos verloren zijn, want de bestemming is niet vaag, ze ligt duidelijk vast. Toch, omdat je onderweg bent en het nog niet bevestigd hebt, ben je nog uit die bevestiging, je thuis, naar voren getreden. Je gaat *naar* thuis, naar satori. Dit type verwantschap tussen thuis en "onderweg" is extreem anders dan de vorige gevallen van *onderweg zijn en toch thuis nooit verlaten hebben*.

Er is echter nog een andere mogelijkheid. Gebaseerd op bevestiging ben je duidelijk thuis en dit thuis is de bron. Dit is een "onderweg" waar je duidelijk thuis. de bron, bent, en vanwaar je vertrekt. Het is niet nodig om een pad naar thuis te volgen, want het "naar je thuis gaan" ontstaat vanuit het huis, vanuit de bevestiging. Het vorige gaan was een gaan naar de bevestiging, een pelgrimstocht. Maar deze pelgrimage vertrekt vanuit de bevestiging.

Gewoonlijk heeft iedereen een thuis. We verlaten ons thuis en keren terug, als iets dat duidelijk te onderscheiden is. In dit geval is onderweg zijn duidelijk waarneembaar. We hebben een thuis en we vertrekken vanuit ons thuis. Dus teruggaan is niets bijzonders. Wanneer we vertrekken vanuit thuis is onze reis gepland, in tegenstelling tot diegenen die geen thuis hebben. Wij zijn niet op een reisje of zomaar aan het rondstruinen.

Mensen vinden hun thuis in het oorspronkelijk gelaat, de ware persoon zonder rang of stand, het functioneren van het vormloze zelf zoals onze gemeenschap het noemt, waartoe wij ontwaken, of beter gezegd wat ontwaakt in ons. Ons gebruikelijk thuis is gescheiden van ons wanneer we onderweg “zijn”, maar wanneer het vormloze zelf, wat ons oorspronkelijk gelaat is, functioneert, is het werkelijk *onderweg, toch heeft hij zijn thuis nooit verlaten*. Het thuis is altijd onderweg, en je bent onderweg zonder je thuis te verlaten. Dit “onderweg” kan niet los gezien worden van thuis, want het thuis is het subject van het functioneren. Ontwaken tot je oorspronkelijke gelaat, en dit ontwaken je bron van je leven te (laten) zijn, is de ware betekenis van het leven van mensen. Zo lang je nog op zoek bent naar je thuis en daar nog niet gearriveerd bent, leid je nog niet het leven vanuit thuis, het leven van de ware mens.

Dit werkelijke leven verschilt van idealisme en van het boeddhistische leven volgens het “gaan aspect”. Dit is oefenen na bereiken, nadat ons wezen herboren is door de totale dood te ondergaan. We moeten dit ervaren. Onze gewoonlijke “onderweg” moet ooit omkeren naar huis worden, en kalm worden, en vandaar uit vertrekken met vrede in de geest. Het moet veranderen in ons “de grote dood sterven en opnieuw geboren worden”. Wat er moet zijn, en waar de “Alleen–Bewustzijn-school” naar verwijst, is: “de acht bewustzijnsvormen omkeren en de vier wijsheden laten ontstaan”. Maar gewoonlijk, zelfs in het boeddhisme, gebeurt dit niet. Ofschoon ze spreken over boeddhistisch leven, neigen mensen ernaar om rond te rennen, doelloos idealen achterna te jagen, en zo hun leven in te richten.

Als jouw onderweg zijn geen werkelijk bestaand thuis als je doel met zich meebrengt, schiet het tekort als werkelijk onderweg zijn. En voor zover dit onderweg zijn het “gaan aspect” of het “terug naar de bron aspect” is, het kan niet een waarlijk boeddhistisch leven genoemd worden. Dit gaat verder dan de simpele vraag of dit een boeddhistische manier van leven is, omdat het erom gaat of jouw leven werkelijk stabiel wordt. Waar Linji naar verwijst wanneer hij zegt *onderweg, toch heeft hij zijn thuis nooit verlaten*, is het “gaan” – de oefening – dat ontstaat na bevestiging. Als we het bevestigd hebben, is er geen verleden, heden of toekomst. Bevestiging is zonder begin en zonder einde en het is ongeboren en verdwijnt nooit.

Mensen zouden “zonder begin en zonder einde” kunnen opvatten als iets vaags, maar dat is het niet. Het betekent een beginloosheid en eindloosheid die tijd en ruimte transcenderen, terwijl ze beide omvat. Dit is werkelijke eeuwigheid. Het is een eeuwigheid die noch een tijd eeuwigheid, noch een ruimtelijke oneindigheid is. Dat

wat tijd en ruimte voorbij gaat is het Vormloze Zelf. Dit is de aard van wat het Oorspronkelijke gelaat wordt genoemd.

“Origineel gelaat” wordt geïnterpreteerd op veel manieren. Zo-zijn (tathata) en nirvana worden ook verschillend geïnterpreteerd. Echter in de FAS gemeenschap moet dat wat we F noemen, de ware mens, je ware zelf, zijn. En de A en de S zijn het “onderweg zijn”, die beiden bestaan vanuit de F als hun huis of subject. Dat is de betekenis van *onderweg, toch heeft hij zijn thuis nooit verlaten*. Maar, als we A en S houden voor de hemel, of het paradijs van het Zuivere Land, worden ze iets anders dan wat ik bedoel met A en S.

We moeten “*eindeloos onderweg, toch heeft hij zijn thuis nooit verlaten*” zijn, eindeloos functioneren in tijd en ruimte. Het eeuwige, Vormloze Zelf moet eeuwig functioneren, ongehinderd door leven/dood of goed/kwaad. Alleen wanneer men het Vormloos Zelf is, kan men oneindig functioneren, zonder gehinderd te worden door ontstaan/verdwijnen of goed/kwaad. Daarom, *onderweg, toch heeft hij zijn thuis nooit verlaten* is voor A en S: nooit F verlaten.

Linji zegt vervolgens: *Een ander heeft zijn thuis verlaten en is toch niet onderweg*. De persoon heeft zich afgescheiden van thuis en is toch niet onderweg. Wat is dit? Als je niet thuis bent, ben je toch onderweg, en als je niet onderweg bent, ben je toch thuis. Wat wordt er bedoeld met noch thuis noch onderweg zijn?

Deze manier van zijn is moeilijk voor te stellen. De persoon is noch in de werkelijkheid noch in de bron van de werkelijkheid, wat betekent dit? Beide plaatsen worden compleet genegeerd. Deze manier van zijn kan geen “manier van zijn” in de gebruikelijke betekenis genoemd worden. Wat voor persoon heeft zijn thuis verlaten en is toch niet onderweg? In onze oefening moeten we met deze vraag aan de slag.

In zijn eerdere uitspraak: *De ene mens is eindeloos onderweg, toch heeft hij zijn thuis nooit verlaten*, noemt Linji eerst onderweg. Net zoals met de persoon die zijn thuis heeft verlaten en onderweg is, is “onderweg” de primaire overweging. Hierdoor wordt het functioneren vanuit het thuis als bron duidelijk. Op dat moment is de persoon niet thuis en de nadruk is op het tijdelijke en ruimtelijke onderweg zijn zoals bij reizen. Natuurlijk, wat ontstaat vanuit het thuis is, in de taal van Jodo shinshu, “het teruggaan aspect”, of in de taal van Kegon Boeddhisme het “ontstaan en bewegen” of het “ontstaan van iemands eigenheid”. De nadruk hier is op het ontstaan. Dit ontstaan echter, moet ook de betekenis hebben van thuiskomen. Er is een “onderweg” waarbij de persoon zijn thuis heeft verlaten en er toch niet van afgescheiden is, en de terugkeer naar huis omvat. In dit geval, is “onderweg” het terugkeer aspect, wat Jodo shinshu het “gaan aspect” en Kegon “terug naar de bron” noemt.

Er zijn dus twee types “onderweg”. Er is, als het ware, een cirkelvormig type, waarbij men vertrekt vanuit thuis, terugkeert, en weer vertrekt. De bron is hier het thuis. Alhoewel de persoon zijn thuis verlaat en dan weer terugkeert, is zijn thuis constant aanwezig. Het is de bron van functioneren, van waaruit je vertrekt, en waarnaar je weer terugkeert, en van waaruit je weer vertrekt. Of je nu vertrekt, of terugkeert, het huis staat centraal. Eigenlijk is het een bewegend huis, een levend huis. Daarom, of je nu gaat of terugkeert, je bent nooit buiten het huis. Sterker, ook het huis vertrekt en keert terug.

Hakuin's *Zazen Wasan* bevat een zin: “Gaan en terugkeren gebeuren beide op geen andere plaats”. Met “geen andere plaats” bedoelt Hakuin iemands thuis. Gaan is je thuis, terugkomen is je thuis – van begin tot eind verlaat je nooit je thuis. Thuis wordt niet ingenomen door gaan of terugkeren, noch door onderweg zijn. Wij moeten deze subjectiviteit worden die uitgedrukt wordt door: *“heeft zijn thuis verlaten en is toch niet onderweg”*. Noch thuis, noch onderweg zijn – dat is je oorspronkelijke gelaat.

Wanneer men spreekt over “thuis” of “onderweg” wordt meestal een van de twee benadrukt en raken we erin verstrikt. De persoon die het functioneren benadrukt raakt erin verstrikt, ook al is dat iets wat we niet verwachten. De persoon wiens voornaamste overweging het thuis is, negeert “onderweg”. Wanneer een persoon zijn thuis zijn afsplitst van onderweg zijn, vertoont hij niet de ware zijnswijze. Als men faalt in het belichamen van de ware zijnswijze, heeft men de neiging om onderweg te zijn maar thuis zijn te vergeten. Of men neigt ernaar thuis te zijn en het onderweg zijn te vergeten. Ze hangen aan Nirvana, of ze hangen aan functioneren. Ze raken verstrikt in termen als: “wonderlijke handelingen”, “subjectiviteit” of “lichaam van ontwaken. Hierin niet verstrikt raken is fundamenteel. Thuis zijn en onderweg zijn, vrij vertrekken en binnenkomen - dat moeten we bereiken.

Wat ik zeg is dat thuis verlaten hebben en toch niet onderweg zijn, niet ergens daar midden tussen de weg en het thuis is. De uitdrukking “middenweg” toepassen op deze situatie zou een ongelofelijke stap terug zijn. Dat wat thuis verlaten heeft en toch niet onderweg is, is waarlijk vrij, onafhankelijk, het ultieme zelf. Het gaat naar het paradijs en naar de hel. Het verlaat de hel en betreedt het paradijs. Het verlaat het paradijs en betreedt de hel. Het is vrij in leven-dood, goed/kwaad en vertrekken/binnenkomen.

In tegenstelling tot wat mensen vaak zeggen is dit geen andere of verheven dimensie. Het is niet iets dat omhoog wordt geduwd als een ideaal dat we moeten verwezenlijken. Nee, het is het heden, de actualiteit. Ik ben het, het is mijn leven.

Linji zegt dus: *“De ene mens is eindeloos onderweg, toch heeft hij zijn thuis nooit verlaten. De ander heeft zijn thuis verlaten en is toch niet onderweg. Wie verdient de waardering van de mensen en de heiligen”*

Welke verdient onze waardering, wie wordt geëerd als een heilig persoon? Welke van de twee personen beschouw je als je ideaal? Wie is de ware mens?

Linji stelde de vraag en dan “*stapte hij omlaag*”. Hij kwam plotseling naar beneden vanuit zijn hoge zetel. Wat is de essentie van zijn omlaag stappen van zijn zetel? Het is niet louter een uitleg. Het is niet louter een manier van vragen stellen. Het presenteert zichzelf, helder en transparant.

Laten we het hierbij laten voor vandaag.